

Groningen Oost - Rinze Ijbema

1. **[1]** ‘Een beeld zegt meer dan duizend woorden.’ **[2]** Je kijkt naar de nieuwjaarsduik en je krijgt kippenvel. **[3]** Je ziet een slottaferreel van een avontuur van Asterix, en je glimlacht ongewild. **[4]** Dat is één goede reden waarom we eigenlijk niet over doop en avondmaal zouden moeten praten, maar ze vooral zouden moeten ervaren. Er zijn meer goede redenen om dat te doen, zoals het simpele feit dat ‘de sacramenten’ eigenlijk niet bestaan. De Bijbel zelf, de Heer zelf geeft ons de doop en het avondmaal, maar Hij noemt ze nergens samen ‘sacramenten.’ **[5]** Dat heeft de kerk gedaan, omdat we op een gegeven moment op een rijtje wilden hebben wat we wel en niet bedoelden wanneer we het hebben over wat we geloven over doop en avondmaal. Op zich geeft dat niet. Zoals Adam in het paradijs de dieren benoemde en het zo ook mogelijk maakte om ze in hun samenhang te zien, zo zijn we als mensen altijd bezig. Alleen: het kan mis gaan, wanneer het systeem dat wij als geheugensteuntje uitvinden een bakvorm wordt waar per sé alles in moet passen.

Je hebt dat risico ook met de belijdenis van de kerk in de Catechismus, bij voorbeeld als die zegt: ‘Sacramenten zijn heilige en zichtbare tekenen en zegels, die God heeft ingesteld om ons door het gebruik daarvan de belofte van het evangelie nog beter te doen verstaan en te verzegelen.’ Het klopt natuurlijk helemaal, alleen is dit een eindconclusie van een jarenlange discussie, die heel erg inzoomt op die discussie van toen. Als je met die conclusie begint, mis je zo maar een heleboel andere elementen die ook bij de doop en het avondmaal horen, en sowieso bij de levensbrede manier waarop onze goede God met ons omgaat. Kort door de bocht: als je de indruk overhoudt dat doop en avondmaal niet meer zijn dan een plaatje bij het praatje, wat de belijdenis zelf niet zegt, maar als je die indruk eraan overhoudt, ben je op het verkeerde been gezet. **[6]**

Ik noem een paar risico’s van praten over sacramenten, in plaats van het vieren van doop en avondmaal. Eén van de herontdekkingen van de grote reformatie was dat we weer leerden luisteren naar de stem van de goede herder, het woord van God zelf. Hoe mooi die herontdekking was kun je zelf nog steeds ervaren, wanneer je voor jezelf uit de Bijbel leest: geen priester, geen kerk, geen ritueel staat tussen jou en je Vader. Jullie zijn bij elkaar, heel direct, heel intiem. Maar het is jammer wanneer die herontdekking van Gods stem tegelijk afstand scheidt tussen God en jou, **[7]** omdat je niet langer voelt en proeft en ziet wat je Vader allemaal nog meer voor je doet, voor ons doet.

2. **[8]** Laten we eerst eens rondkijken op wat voor gevarieerde, levensbrede manier onze broers en zussen vroeger de Heer ontmoetten in hun samenkomsten, en ook persoonlijk. Één beschrijving die eruit springt vinden we in Lucas' tweede boek, over de Handelingen van de apostelen. Hij schrijft daarin ergens: **[9]** '[De leerlingen] bleven trouw aan het onderricht van de apostelen, vormden met elkaar een gemeenschap, braken het brood en wijdden zich aan het gebed.' Kijk eens aan, een complete kerkdienst: preek, diaconie, sacrament en gebed. Ja, maar wel in werkwoorden. Dit is wat ze doen, ze worden met hart en mond en handen ingezet: trouw zijn aan het onderwijs van de apostelen, een gemeenschap vormen, het brood breken en je aan het gebed wijden.

We kijken rond in de Bijbel, hoe de Heer zijn leerlingen helpt vorm te geven aan het omgaan met Hem. In Matteüs 6, ik heb dat laatst al eens genoemd, zegt Jezus: **[10]** 'Wanneer je aalmoezen geeft, bazuin dat dan niet rond, ... maar ... laat je linkerhand niet weten wat je rechterhand doet.' Hij zegt ook: **[11]** 'Wanneer jullie, bidden, doe het dan niet als de huichelaars ... maar ... trek je dan in je huis terug, sluit de deur en bid tot je Vader.' En Hij zegt: **[12]** 'Wanneer jullie vasten, was dan je gezicht en wrijf je hoofd in met olie, zodat niemand ziet dat je aan het vasten bent, alleen je Vader, die in het verborgene is.' Het valt op dat Hij zegt: 'Wanneer je geeft, bidt, vast,' en niet 'Je zou ook kunnen geven, bidden, vasten,' of: 'Ik wil dat jullie vanaf nu geven, bidden, vasten.' Maar dat zegt Hij niet. De Heer gaat ervan uit dat dit gewoon bij geloven hoort. Zo geef je vorm aan de relatie met de Heer.

En als je verder zoekt zie je veel meer handelingen, acties die mensen die in God geloven doen, en dat ze dan ervaren dat het hen dicht bij God brengt of houdt. Paulus zegt tegen zijn opvolger, Timoteüs: 'Ik wil dat bij iedere samenkomst de mannen met geheven handen bidden, vol toewijding, zonder wrok of onenigheid.' **[13]** En Paulus herinnert Timoteüs zelf aan wat hij had meegemaakt: 'Daarom spoor ik je aan het vuur brandend te houden van de gave die God je schonk toen ik je de handen oplegde.' **[14]** En als Paulus het heeft over 'z'n knieën buigen,' **[15]** dan is dat niet symbolisch. Als deze broer van ons bad, dan knielde hij. Als hij God prees of smeekte, hier hij zijn handen.

3. Kijk, als we vanuit een theorie over 'de sacramenten' gaan denken, dan lopen we het risico bepaalde kanten van doop en avondmaal te missen. Daarom komen we vanmorgen expres van de andere kant: vanuit de praktijk van wat de Heer en de apostelen normaal vonden. En wat je ziet, is dat hoe ze toen vormgaven aan hun geloof en hun samenkomsten een stuk concreter was dan wij gewend zijn. Dus: er is meer dan de belijdenis onder woorden brengt, en er is meer dan we in onze

traditie gewend zijn. **[16]** Omgaan met God kan op veel manieren. Nu ga ik niet beweren dat we dat 'meer' vanaf vandaag voor 100% moeten herinvoeren. Maar: wie vandaag bidt of zingt met geheven hand, vol toewijding, die is bijbels bezig. En als je vandaag een nieuw gereformeerd kerkgebouw zou ontwerpen met ruimte voor knielbanken, dan ben je bijbels bezig.

Wanneer ik nadenk over hoe we vandaag kerk willen zijn, dat we als Oosterkerk juist ook een kerk van en voor mensen willen zijn, een plaats waar ruimte is voor mensen zoals ze helemaal mogen zijn voor God, dan speelt dit voor mij ook een rol. We zijn er als kerken in de gereformeerde traditie goed in om via het hoofd de harten te bereiken en zo te mikken op bekering en heiliging. Maar we zijn meer dan onze oren en onze hersens. Als je vast, ervaar je anders wat afhankelijkheid is, dan wanneer ik het je vertel. Als je bewust deelt met wie minder heeft, voel je dat in je portemonnee. Als je knielt maak je je echt klein voor God. En moet je horen: niks moet. Maar als je merkt dat geloven je steeds minder zegt, ik zou zeggen, haak dan niet af voordat je een jaar lang knielend gebeden hebt, de tienden gegeven hebt, en elke week een dag gevast hebt. Ik ga je niet zeggen dat het 'werkt:' het zijn geen trucs. Alles wat ik je vraag, is dat je God een kans geeft je via je hele lichaam, je hele bestaan aan te spreken.

Want we zijn mensen: geschapen met een hoofd en met een hart en met een lichaam. Waarom denk je dat die nieuwjaarsduik zoveel mensen trekt? Omdat het aantrekkelijk is om het begin van een nieuw jaar te voelen: hartstikke koud, je weet dat je gek bent, maar je rent de zee in, je gaat kopje onder, en als je weer het strand oploopt zuigen je longen zich vol met frisse lucht en je voelt je wakkerder en meer klaar voor het nieuwe jaar dan ooit. Je leeft. We zijn mensen, geschapen met een hoofd en met een hart en met een lichaam. Waarom snap je zo goed dat elk avontuur van Asterix en Obelix eindigt met een feestmaal? 'Zo zijn die Fransen nu eenmaal,' zeg je. Maar in dit geval snappen die Fransen zo goed wat het is om mens te zijn: samen eten, samen feesten, samen zijn. Wat je ziet in de Bijbel: dat we helemaal, met heel ons lichaam, met God omgaan, dat sluit aan bij het leven zelf.

4. En kijk eens vanuit die achtergrond naar de doop en naar het avondmaal. De doop is alles wat er in de belijdenis en in de formulieren staat. En de doop is ook: overgangsritueel. Toen God zijn volk door Mozes bevrijdde uit Egypte, gingen ze dwars door de Rietzee: het slavenhuis uit, de vrijheid tegemoet. Toen ze veertig jaar later eindelijk het beloofde land binnen reisden, gingen ze dwars door de Jordaan: welkom in het rijk van God. Toen Johannes 1400 jaar later ging dopen, was dat het symbool bij hun ommekeer: niemand komt zomaar het Koninkrijk van God binnen. De doop is dus

ook: een overgangsritueel. Op zich genomen een rare gewoonte: nat en koud en kopje onder. Maar je komt weer boven en je zuigt je longen vol en je voelt je meer klaar voor het nieuwe leven dan ooit.

Kopje onder? **[17]** Inderdaad. Opnieuw: ik ga hier niet beweren dat we dat onderdompelen vanaf vandaag voor 100% moeten herinvoeren. Wat we al eeuwen doen, een handvol water over je voorhoofd, is wat het is: zo doopt de kerk. En we zeggen erbij dat het eigenlijk staat voor een complete ondergang, en om een diepe overgang van dood naar leven. De doop laat de grootste overgang van een mensenleven zien, één waarbij vergeleken een nieuwjaarsduik kinderspel is. Als je het gevoel hebt dat een doop door onderdompeling, nou ja, een beetje overdreven is, dan voel je het precies goed aan. Want wat God aan het doen is in een mensenleven, dat kun je niet overdrijven. Daarbij past een ritueel dat je overdondert uitstekend.

Het avondmaal is alles wat er in de belijdenis en in de formulieren staat. En het avondmaal is ook: samen eten. Toen God zijn volk onder leiding van onze grote broer Mozes door de woestijn leidde, gaf Hij ons brood uit de hemel. 'Manna,' noemden we het. 'Wat is dit?' Dit is de liefde van God die je kunt proeven, zoet in je mond als honingkoekjes, vol energie om jou op de been te houden. En zo beschreef God het droomland dat Hij ons beloofd had: een land van melk en honing. Iedere hap, iedere slok: wij leven van zijn goedheid. Op het leven. Dat wisten we dus al, en toen voegde onze Heer daaraan toe: eet van Mij, drink van Mij. Eerlijk is eerlijk: dat begrepen we eerst maar nauwelijks en nog steeds vinden we het ongrijpbaar. Maar daarover maken we ons niet druk, omdat Christus ons grijpt, iedere keer als we als zijn gemeente de maaltijd vieren.

Iedere keer. Ik zal niet beweren dat we vanaf vandaag het wekelijks avondmaal moeten herinvoeren. We hebben het ooit eeuwenlang wekelijks gedaan, er zijn geloof ik tijden geweest dat er kerken waren die één keer per jaar avondmaal vierden, wij zitten op zes ofzo. Het kan kennelijk allemaal. **[18]** Misschien denk je nu: maar als je elke week avondmaal viert, dan wordt het zo gewoon. En misschien heb je wel gelijk. Maar is dat niet net het speciale, dat de Heer net doet alsof het heel normaal is dat Hij ons aan zijn tafel uitnodigt? Samen luisteren scheidt een band; samen delen laat die band zien; samen zingen en bidden verenigt nog meer; samen eten is het hoogtepunt: het is net of de laatste overwinning al is behaald en het alleen nog maar feest is. Wat zeg je? Je hebt gelijk: de laatste overwinning is al behaald. Als de heiligen daarboven je iets zouden willen meegeven, is het dat: ga gerust aan tafel. Alles is goed.

5. Maar raken we met zoveel aandacht voor doop en avondmaal de aandacht voor het woord niet kwijt? Ik weet niet zeker of het wel een goed dilemma is, wat je hoort tegenover wat je ziet en voelt. Het lijkt me dat de boodschap van een preek heel diep heel sterk lijkt op de boodschap van doop en avondmaal. Deze boodschap: God wil je het leven van Christus geven. Amen.